

Flames cara a cara

Mentre esperen la glòria de les flames, les comissions de Na Jordana i de Convent Jerusalem cerquen el triomf. Són les dues cares falleres de la moneda.

El dijous 3 de març Jesús Barrachina, president de la falla Convent Jerusalem-Matemàtic Marzal, esperava ansiós a la porta del seu sumptuós saló de convencions, l'Alameda Palace. El gran padrí de la gent *guapa* valenciana havia organitzat la nit de lliurament dels premis So Nelo (nom del paradur faller que Barrachina va recuperar de l'oblit fa alguns anys) per als valencians de l'any. A poc a poc, començaven a arribar els convidats: militars amb medalles i uniformes amb solatges austro-hongaresos, velles dames burgeses amb la pell d'unes quantes criatures polars conformant abrics, xiques de *pedigree* amb ment per als negocis i cos per al pecat, polítics defenestrats oprimits per corbates de llaç... un ecosistema endogàmic que es reuneix cada moltes llunes a la crida dels més selectes gurus tribals.

Al voltant de la mitjanit, els Lladro, els Sáez Merino, els Cortés, els Roig, els Segura (pare de la fallera major de València) i la resta de la *high society* aglutinada, ja feia estona que s'havien alliberat de les capes d'ermíni i les casiques de pèl de camell. En l'escenari, Antoni Ferrandis exaltava l'auditori dedicant emocions a la secular ànima fallera de València. Santiago Grisolfà, Melchor Hoyos, Eduardo Alcalde i una epístola d'agraïment de Carme Alborch, precediren el discurs castrense del capità general Agustín Quesada, últim dels premiats. En la taula de premsa, una pregunta i una resposta definien part de la singularitat de la nit:

—On són la Blasco i la Mayren Beneyto?

—En la gala de Na Jordana, amic. Per la dona del Soro, han canviat de bàndol.

En el cor de la ciutat, a la mateixa hora, Lola Blasco, membre actiu de la *jet* metropolitana, Mayren Beneyto, regidora de Serveis Socials per UV, els Boluda, Viví Cuenca, María Fernanda d'Ocon i altres cognoms socialment reconeguts havien acudit a la trucada de Suzette Limón, fallera major de Na Jordana i casada amb el matador Vicente Ruíz, *el Soro*. No obstant això, l'atracció principal del sopar celebrat en l'hotel Astoria, va estar marcada per la presència estentòria de l'empresari José María Ruíz Mateos, amic personal de la fallera. Alguns assistents van sentir-lo com adaptava a la situació el seu crit de guerra:

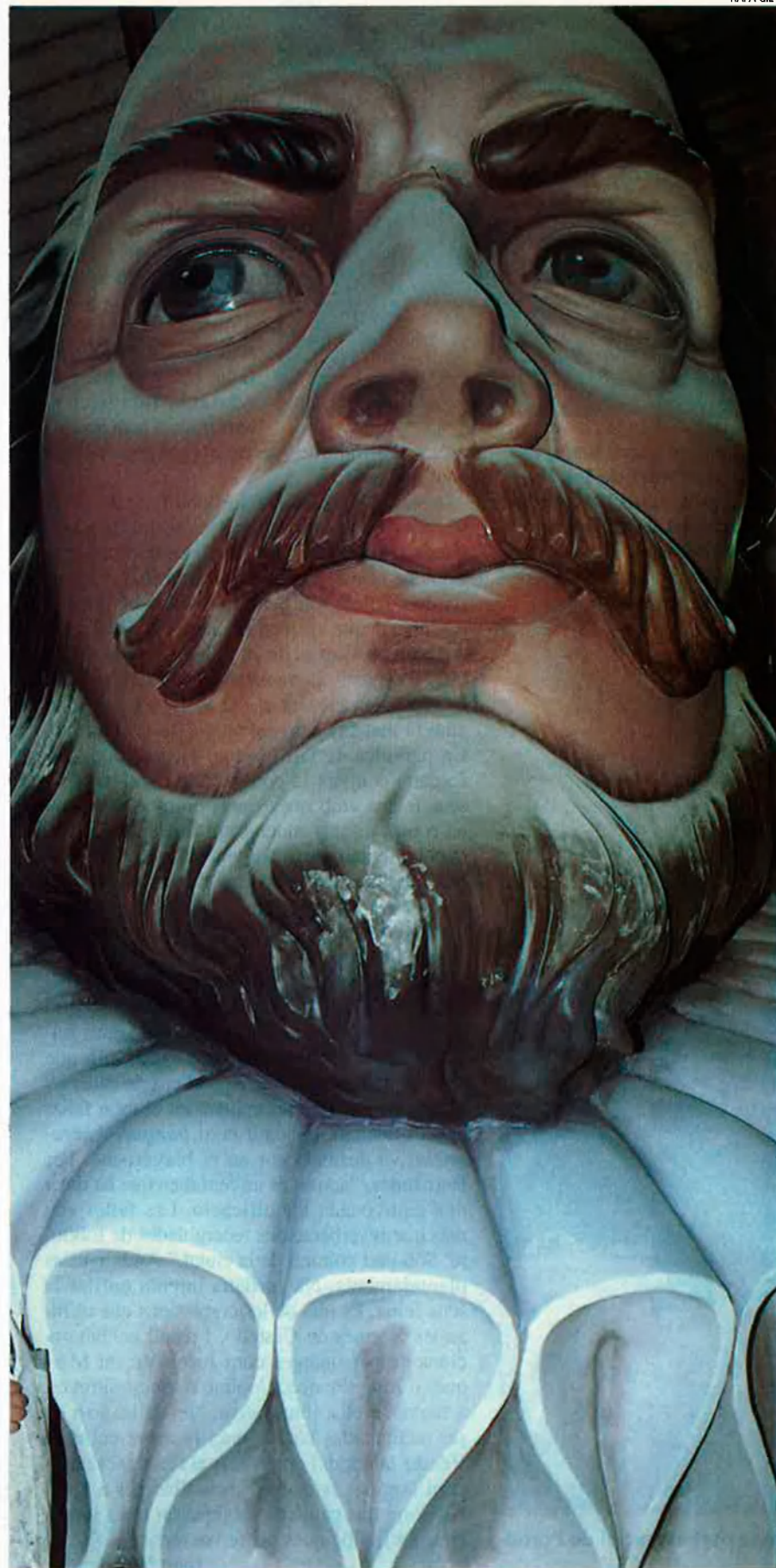
—¡Que te quemó, leche!

Tots dos àpats finalitzaren amb germanor incinerada que marcava el punt definitiu de sortida en la cursa envers el primer premi de la Junta Central Fallera.

Els qualificatius. Convent Jerusalem i Na Jordana han estat considerades tradicionalment com dos dels punts de referència cabdals en el desenvolupament de les festes majors valencianes. A la primera, se l'ha penjat popularment el qualificatiu de comissió meitat fallera, meitat *bon vivant*. Quan en 1993 va guanyar el primer premi de falles de la secció especial amb un monument sideral i innovador, la premsa local publicava agres comentaris de fallers rivals contrariats que aconsellaven canviar la brusa fallera per esmòquings vellutats i copes llargues de Moët Chandon. Per contra, Na Jordana ha estat perseguida per l'epítet de falla del carnet (referint-se a la suposada militància socialista de la majoria de la comissió) o falla de la *progressia*. Exagerats i malintencionats, aquests rumors punxeguts amaguen un referent real. Convent Jerusalem és cert que fa coincidir bona part dels blasons i caps empresarials de la ciutat, i Na Jordana sempre ha destacat per una sensibilitat capdavantera per la innovació, o adequació cultural, i la implicació en projectes fallers de personatges progressistes. Tenint en compte això, el nomenament de Suzette Limón com a fallera major ha trencat esquemes. Per tant, l'acostament a la comissió de membres famosos dels bastidors socials ha dinamitzat la rumorologia i sorprèn les tertúlies. Ha revifat les llengües bel·licistes, afegint un al·licient inesperat a l'acostumada brega on una falla lluitarà amb l'altra pel reconeixement i, com a novetat, enguany també es disputaran els majors titulars en les cròniques de societat.

Per Jaime Sanz, secretari de la falla de Convent, res d'això és cert i tot està basat en deformacions i en la intenció de crear un ambient enrarit. "Si el president de la nostra comissió fóra periodista, la falla, presumiblement, arrellegaria la major part dels periodistes de la ciutat i seria la falla dels periodistes. Com que Jesús Barrachina és un empresari d'hostaleria summament conegut i amb amistats en alts cercles valencians, els hostalers, empresaris o ban-

quers s'apunten a la falla on estan els amics, que normalment pertanyen a la mateixa professió. No tenim, ni molt menys, vocació de falla de la *jet-set*. Hi ha membres d'aquest sector social en la comissió, però també gent de tot tipus de nivells socials i de signes polítics.”

De manera semblant s'expressa Pere Borrego, vice-president primer de Na Jordana i membre de l'Associació d'Estudis Fallers: “El nomenament de Suzette Limón com a fallera major, l'hem materialitzat com una mena d'homenatge al Soro, el seu marit, un valencià que, com la mateixa falla, va començar humilment i ha arribat al punt més alt. Els Blasco o Ruiz Mateos s'han vinculat amb nosaltres gràcies a aquest matrimoni, no per una vocació expressa dels membres de la comissió. És bo perquè dóna popularitat al projecte, però Na Jordana continuarà com sempre, una falla del poble que no té ínfules de convertir-se en propietat de l'alta burgesia, sinó de tot el que vulga acostar-s'hi.”

L'historiador i membre de Na Jordana Gil Manuel Hernández opina també sobre el paper de l'alta societat al llarg de la història de les falles: “L'anomenada *jet-set* ha decidit acostar-se a les falles en determinades èpoques per donar-se ella mateixa promoció social, com si s'exposara en un aparador de luxe. Se'n va anar dels tradicionals pavellons de la fira de Juliol en els anys 60, quan aquests recintes van caure en desgràcia i van perdre força popular. Sobretot, aquesta propulsió és copada pel parador So Nello de Convent Jerusalem, que en aquells anys serveix de mostrar per a les millors actuacions musicals internacionals i crea una atmosfera d'etiqueta. En els 40, els 50, i avui mateix, l'alta societat es mou pels aparadors de moda. Les falles en són un.”

Les peculiaritats. A banda de l'anècdota i dels lligams amb determinades esferes col·lectives, cadascuna de les comissions té característiques intrínseques que les fan destacables entre les més de 360 falles de la ciutat. Convent Jerusalem, que va complir els cent anys de camí en 1993, va començar com un monument tradicional on la gent d'un carrer determinat aportava finançament i participació al desenvolupament de la festa. Progressivament els habitants del carrer que dóna nom a la falla han anat desentenant-se'n fins que s'ha arribat a l'extrem actual en què només tres fallers viuen al barri. Els altres viuen en distintes zones urbanes i es lliuen a la falla per motius que no són estrictament veïnals. “En la nostra falla —diu Jaime Sanz— es treballa molt poc expressament tot allò que envolta l'objectiu faller, perquè la majoria dels fallers tenim professions que requereixen moltes hores de dedicació. El finançament dels nou milions del monument d'enguany ix de la nostra butxaca, principalment. El sistema de venda de butlletes de loteria ano-

menat de reemborsament, que arriba a tot l'estat i que nosaltres fórem els primers a implantar, ens dóna pocs beneficis. A diferència d'altres falles, no podem basar en aquest recurs les despeses de les festes, que cada vegada són majors i en dificulten el sosteniment dins de la categoria principal de secció especial." Els més de deu primers premis que la comissió ha rebut en la seua existència han estat contemplats pel qui és considerat el degà dels fallers valencians, Manuel Garcerà, de 81 anys. Amb una pensió de 35.000 pessetes mensuals i veí del carrer de Jerusalem, Garcerà no deixa passar l'oportunitat de vincular-se plenament a l'expansió de la falla i mostra orgullós la seua acreditació fallera, marcada amb el número 22 de tot el cens festiu valencià: "Recorde sobretot dues revistes falleres de fa molts anys, *El Fallero* i *Pensat i fet*. La primera tenia els dibuixos més grans, però la segona estava millor escrita. D'aquella època llunyana de fa 50 anys o més, també em va quedar marcada una falla esplèndida que vam fer al nostre carrer: el motiu principal era un porc de cinc metres que era alimentat per un valencià amb un sac de taronges. Em deprimeix pensar que aquest tribut de cartó podria ser plantat ara fàcilment. Des d'aleshores, València ha continuat sent la Ventafocs de l'estat." Garcerà també puntualitza que no ha existit mai un enfrontament directe amb cap falla, "però sí una necessària rivalitat, no sols amb Na Jordana, sinó amb altres comissions també importants com la de la plaça del Pilar. Però sense aquesta competència no existiria la festa."

Tradicional en les formes, les presentacions i els llibrets fallers, Convent Jerusalem ha estat innovadora en els aspectes de construcció de monuments i il·luminació de carrers. Hi coinci-

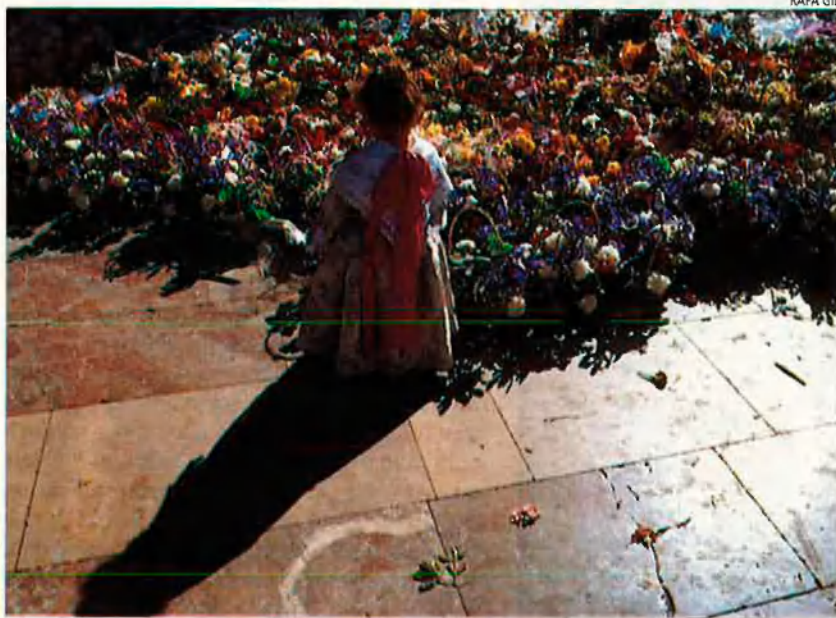
Les grans gales marquen sempre l'inici de les falles. Dalt, Jesús Barrachina besa la mà de la senyora de Lladro durant el lliurament de premis de Convent de Jerusalem.

rades histriòniques de ninots gargolescos en equilibri seràfic.

Durant 110 anys, Na Jordana ha guanyat 8 vegades el primer premi i és usual que se'n quede a les portes, perquè en nombroses ocasions ha aconseguit el segon guardó. La majoria dels fallers són gent del barri o bé nascuts allí, encara que visquen en altres parts de l'urbs. Amb un pressupost de 18 milions de pesetes, la falla d'enguany homenatja el teatre universal i valencià, encadenant el *leit motiv* monumental amb la mateixa activitat teatral de la comissió. En paraules de Gil Manuel Hernández, "Na Jordana conjuga la convivència contínua dels seus fallers amb unes clares normes de treball en equip, on tots supervisem i ideem tot. Tanmateix, lluitem per tocar tots els aspectes culturals possibles del panorama faller, ens preocupem de les presentacions i recuperem els fonaments com el teatre festiu que representava Bernat i Baldoví."

Tot i que fins a la guerra civil hi havia una consciència política plena en les falles, el règim franquista la va transformar en conjuncions folkloritzants i anodines. Es va produir allò que els investigadors anomenen "alienació fallera." El franquisme tardà dominant en el món faller de la transició, conegut com *búnquer-barraqueta*, va desembocar en el blaverisme. Per Hernández, "aquest és un fenomen que ha dut a una equivocada identificació. Les falles són més que reverberacions recargolades de folklore. Són part cultural de la ciutat." Amb aquests plantejaments, Na Jordana intenta enfilat la seua feina. És una de les comissions que utilitza les Normes de Castelló, i recull col·laboracions de personatges com Josep-Vicent Marquès o Josep Franco. L'opinió d'aquest últim és, a molts nivells, il·lustrativa: "les falles han de ser recuperades com a gran projecte cultural. Vèncer la desídia i potenciar el retorn al seu esperit original és qüestió ineludible per a tots." Un desig que haurà de sobrepassar trons i mascletades filològiques per fer-se sentir.

Joan M. Oleaque

Ofrena floral a la Mare de Déu. Aquesta és una part essencial de l'ornament faller.